

Από τα πρώτα Διεθνή Συνέδρια Αισθητικής στην ψηφιοποίηση του Αρχείου της Διεθνούς Ένωσης Αισθητικής (International Association for Aesthetics)

Εισηγήτρια: Κατερίνα Μπάσπα, Βιβλιοθήκη Αισθητικής του Ιδρύματος Παναγιώτη και Έφης Μιχελή, caterina.basba@michelisfoundation.gr

Περίληψη: Η Βιβλιοθήκη Αισθητικής του Ιδρύματος Παναγιώτη και Έφης Μιχελή στεγάζει το Αρχείο της Διεθνούς Ένωσης Αισθητικής (International Association for Aesthetics), το οποίο περιλαμβάνει τα πρακτικά των Διεθνών Συνεδρίων Αισθητικής. Μετά την ψηφιοποίηση των πρακτικών τον Ιούνιο του 2007 ένα μέρος αναρτήθηκε στο Διαδίκτυο και είναι στη διάθεση των ερευνητών.

Λέξεις κλειδιά: αισθητική, Παναγιώτης Μιχελής, βιβλιοθήκη, αρχείο, ψηφιοποίηση

Δεδομένου ότι το Αρχείο της Διεθνούς Ένωσης Αισθητικής (International Association for Aesthetics – IAA) στεγάζεται στη Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος Μιχελή, θεώρησα καλό, πριν σας μιλήσω για την ψηφιοποίηση του Αρχείου του IAA, να σας παραθέσω μερικά ιστορικά στοιχεία για τη Διεθνή Ένωση Αισθητικής, τη Βιβλιοθήκη Μιχελή και το Αρχείο της IAA.

Η αισθητική ως κλάδος της φιλοσοφίας αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης και έρευνας ήδη από την εποχή των Γερμανών φιλοσόφων του 18ου αιώνα. Πρώτος ο Alexander Baumgarten χρησιμοποίησε τον όρο «αισθητική» συνδέοντάς τον με το γούστο και την έννοια του ωραίου. Τον ακολούθησε ο Immanuel Kant με την «Αισθητική» του, παρά τις αρχικές αντιρρήσεις του για τη χρήση του όρου, και στη συνέχεια μια μακρά σειρά μεγάλων φιλοσόφων.

Διεθνή Συνέδρια Αισθητικής

Στις αρχές του 20ού αιώνα, την παραμονή του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ο διακεκριμένος – επίσης Γερμανός – φιλόσοφος Max Dessoir διοργάνωσε το 1913 στο Βερολίνο το πρώτο Διεθνές Συνέδριο Αισθητικής. Το δεύτερο συνέδριο πραγματοποιήθηκε πολύ αργότερα, το 1937, στο Παρίσι. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος επέφερε τη διακοπή των Διεθνών Συνεδρίων Αισθητικής, που επαναλήφθηκαν με σχεδόν εικοσαετή καθυστέρηση το 1956 στη Βενετία. Το Δ΄ Διεθνές Συνέδριο Αισθητικής, ιδιαίτερα σημαντικό για την Ελλάδα, πραγματοποιήθηκε στο διάστημα 1-6 Σεπτεμβρίου 1960 στην Αθήνα.

Πρόεδρος της ελληνικής οργανωτικής επιτροπής ήταν ο Καθηγητής της Αρχιτεκτονικής στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο Παναγιώτης Μιχελής (1903-1969), αρχιτέκτων, θεωρητικός της αρχιτεκτονικής και της τέχνης και Γενικός Γραμματέας του Comité International d'Esthétique, της Διεθνούς Επιτροπής Αισθητικής, που είχε πλέον αναλάβει τη διοργάνωση των Διεθνών Συνεδρίων Αισθητικής.

Τον Μιχελή διέκρινε το ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη μελέτη και την έρευνα ζητημάτων αισθητικής. Αυτός ήταν και ο λόγος που τον οδήγησε να εμπνευστεί και να πρωτοστατήσει στην ίδρυση της Ελληνικής Εταιρείας Αισθητικής, που πραγματοποιήθηκε στη διάρκεια του Δ΄ Διεθνούς Συνεδρίου Αισθητικής. Η Εταιρεία συγκέντρωσε στους κόλπους της τα ονόματα διακεκριμένων μελών της ελληνικής πνευματικής ζωής της εποχής, επιστήμονες, διανοούμενους, λογοτέχνες και καλλιτέχνες, όπως ο νομπελίστας ποιητής

Οδυσσέας Ελύτης, ο αρχαιολόγος Ιωάννης Παπαδημητρίου, ο λογοτέχνης και κριτικός της τέχνης Άγγελος Τερζάκης, ο αρχιτέκτων Παύλος Μυλωνάς, ο ποιητής και συγγραφέας Τάκης Παπατσώνης, ο τεχνοκριτικός Αλέξανδρος Ξύδης, ο ζωγράφος Νίκος Χατζηκυριάκος-Γκίκας. Η Ελληνική Εταιρεία Αισθητικής, με κύριο σκοπό τη μελέτη και την έρευνα ζητημάτων αισθητικής, έχει να επιδείξει από το 1960 μέχρι και σήμερα αξιόλογη παρουσία στον χώρο της ως ακαδημαϊκού πεδίου στην Ελλάδα. Ο Παναγιώτης Μιχαηλίδης διετέλεσε πρώτος Πρόεδρος της Εταιρείας ως τον θάνατό του το 1969.

Το 1979 η σύζυγός του Έφη Μιχαηλίδου, ζωγράφος ναΐφ, ίδρυσε το Ίδρυμα Παναγιώτη και Έφης Μιχαηλίδου, με παρεμφερή σκοπό με την Εταιρεία, δηλαδή τη μελέτη, προαγωγή και διάδοση της αισθητικής και της φιλοσοφίας της τέχνης. Η Ελληνική Εταιρεία Αισθητικής και το Ίδρυμα Παναγιώτη και Έφης Μιχαηλίδου αποτελούν δύο παράλληλους φορείς, που συνεργάζονται στενά μέχρι σήμερα, με Πρόεδρο και στα δύο Διοικητικά Συμβούλια τον Ομότιμο Καθηγητή του Ε.Μ.Π., αρχιτέκτονα κ. Διονύση Ζήβα.

Βιβλιοθήκη Ιδρύματος Μιχαηλίδου

Κοινό στοιχείο και στα δύο Καταστατικά, και της Ελληνικής Εταιρείας Αισθητικής και του Ιδρύματος Παναγιώτη και Έφης Μιχαηλίδου, είναι η δημιουργία Βιβλιοθήκης Αισθητικής ως μέσου για την επίτευξη του σκοπού τους. Η Βιβλιοθήκη Αισθητικής στεγάστηκε αρχικά μέσα στα γραφεία του Ιδρύματος Μιχαηλίδου, στον αριθμό 79 της Λεωφόρου Βασιλίσσης Σοφίας στην Αθήνα, για να αποκτήσει το 2000 στο ίδιο κτήριο, τον δικό της, ειδικά διαμορφωμένο χώρο, ώστε να ανοίξει πλέον κανονικά για το κοινό. Πρόκειται για μοναδικό – πιθανότατα σε παγκόσμιο επίπεδο – δείγμα βιβλιοθήκης αφιερωμένης στην αισθητική.

Ο κύριος όγκος των βιβλίων προέρχεται από την προσωπική βιβλιοθήκη του Παναγιώτη και της Έφης Μιχαηλίδου. Η πρώτη καταγραφή των βιβλίων έγινε το 1988 σε ηλεκτρονική μορφή, πράγμα πρωτοποριακό για την εποχή. Τον Ιανουάριο του 2006 το παλαιό ηλεκτρονικό πρόγραμμα αντικαταστάθηκε από το πρόγραμμα Horizon, το οποίο αποτέλεσε την αναγκαία προϋπόθεση για να παραχωρηθεί ο κατάλογος της Βιβλιοθήκης στην ελεύθερη χρήση του κοινού. Μετά την εγκατάσταση του Horizon η καταλογογράφηση γίνεται πλέον με το σύστημα UNIMARC. Λόγω των προβλημάτων που προκλήθηκαν κατά τη μετάπτωση των δεδομένων από το παλαιό πρόγραμμα στο νέο, εξακολουθούμε ακόμη να προβαίνουμε σε διορθώσεις των παλαιών εγγραφών.

Από τον Ιανουάριο 2009 λειτουργεί ο ηλεκτρονικός κατάλογος (OPAC) της Βιβλιοθήκης, προσβάσιμος για τους αναγνώστες από την ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μιχαηλίδου (www.michelisfoundation.gr) ή από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Εταιρείας Αισθητικής (www.hellenicaesthetics.gr). Όλες οι εγγραφές του καταλόγου περιλαμβάνουν θεματικές επικεφαλίδες, ενώ η αναζήτηση μπορεί να γίνει με βάση λέξεις-κλειδιά ή διάφορα ευρετήρια. Οι περισσότερες από 20.000 εγγραφές του καταλόγου αφορούν θέματα αισθητικής, αλλά και αρχιτεκτονικής, καλών τεχνών, νεοελληνικής λογοτεχνίας, φιλοσοφίας της τέχνης και φιλοσοφίας γενικότερα, και κατανέμονται στις εξής συλλογές:

- *Κύρια συλλογή*: περιλαμβάνει βιβλία και περισσότερα από 1.000 σπάνια ανάτυπα άρθρων. Πολλοί από τους τίτλους είναι πρώτες εκδόσεις, κυρίως των δεκαετιών του '50, του '60 και του '70, πολύ συχνά με ιδιόχειρες αφιερώσεις των συγγραφέων στο ζεύγος Μιχαηλίδου.
- *Συλλογή περιοδικών* με ελληνικούς και ξενόγλωσσους τίτλους. Μοναδικό απόκτημα είναι οι πλήρεις σειρές των εγκυρότερων περιοδικών αισθητικής που κυκλοφορούν διεθνώς: του αγγλικού *British Journal of Aesthetics*, του αμερικανικού *Journal of Aesthetics and Art Criticism*, της γαλλικής *Revue d'Esthétique*, που συνεχίζεται από το νέο περιοδικό *Nouvelle*

Revue d'Esthétique, της ιταλικής *Rivista di Estetica* και βεβαίως του ελληνικού *Χρονικά Αισθητικής*, που εκδίδεται ανελλιπώς από το 1962 (σήμερα από το Ίδρυμα Μιχελή σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρεία Αισθητικής). Και τα περί τα 5.000 άρθρα που δημοσιεύονται σε αυτά τα περιοδικά περιλαμβάνονται στον ηλεκτρονικό κατάλογο της Βιβλιοθήκης, παρέχοντας στους αναγνώστες πρόσβαση σε λεπτομερή βιβλιογραφία.

- *Συλλογή παλαιών εκδόσεων (πριν το 1900)*. Η συλλογή φυλάσσεται στα γραφεία του Ιδρύματος και είναι επισκέψιμη μετά από συνεννόηση.

- *Συλλογή αρχαίας ελληνικής γραμματείας* (δεν έχει καταγραφεί πλήρως): περίπου 600 τόμοι με κείμενα στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση, σε διάφορες εκδόσεις.

- *Συλλογή εκδόσεων για τη ναϊφ ζωγραφική*
και τέλος,

- *Το Αρχείο της Διεθνούς Ένωσης Αισθητικής*.

Αρχείο Διεθνούς Ένωσης Αισθητικής

Η Διεθνής Επιτροπή Αισθητικής (Comité International d'Esthétique) περιλάμβανε επιφανείς προσωπικότητες της αισθητικής από πολλές χώρες με ιδιαίτερη παράδοση στη φιλοσοφία, αλλά δεν εκπροσώπησε τις εθνικές εταιρείες αισθητικής, που είχαν αρχίσει να σχηματίζονται. Το 1980, στο 9ο Διεθνές Συνέδριο Αισθητικής στο Ντουμπρόβνικ, αποφασίστηκε η αντικατάσταση της Επιτροπής από τη Διεθνή Ένωση Αισθητικής (International Association for Aesthetics – IAA).

Στη διάρκεια του 14ου Διεθνούς Συνεδρίου Αισθητικής στη Λιουμπλιάνα (1998) η Διεθνής Ένωση Αισθητικής – που σημειωτέον δεν έχει μόνιμη έδρα – αποφάσισε να αναθέσει στη Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος Μιχελή τη στέγαση του Αρχείου της, ώστε να βρίσκεται στη διάθεση των επιστημόνων που ενδιαφέρονται να πραγματοποιήσουν σχετική έρευνα. Πράγματι η Βιβλιοθήκη παρέλαβε τα έγγραφα που υπήρχαν στη κατοχή διαφόρων γραμματέων της Διεθνούς Ένωσης Αισθητικής. Στο αρχείο αυτό προσετέθησαν από τη Βιβλιοθήκη όσοι τόμοι με πρακτικά Διεθνών Συνεδρίων Αισθητικής υπήρχαν στη κατοχή της. Διαπιστώνοντας τη σπανιότητα τέτοιων τόμων με πρακτικά και την ανυπαρξία έστω και μίας πλήρους σειράς, η Βιβλιοθήκη αποδύθηκε σε μια μακροχρόνια και επίπονη αναζήτηση των τόμων που έλειπαν. Σήμερα, με τη βοήθεια των παλαιότερων Προέδρων της Ένωσης Ken'ichi Sasaki και Aleš Erjavec, έχει πλέον συγκεντρωθεί η πλήρης σειρά των τόμων με τα πρακτικά των Διεθνών Συνεδρίων Αισθητικής που έχουν δημοσιευθεί. Στην περίπτωση των πρώτων Συνεδρίων τα πρακτικά περιλαμβάνουν όλες τις ανακοινώσεις, που π.χ. στο 7ο Συνέδριο ανέρχονται σε 364, πιο πρόσφατα εκδίδονται και επιλογές. Υπάρχει επιπλέον η περίπτωση ενός Συνεδρίου του οποίου ψηφιοποιήθηκαν τα αντίγραφα των δακτυλόγραφων που μας παραχωρήθηκαν, καθώς δεν εξεδόθησαν τα πρακτικά. Η σειρά των πρακτικών συμπληρώνεται και με άλλο υλικό, όπως περιλήψεις των ανακοινώσεων, προσκλήσεις στα Συνέδρια, προγράμματα, αφίσες.

Η Ελληνική Εταιρεία Αισθητικής, αναγνωρίζοντας την ιστορική και επιστημονική αξία αυτού του μοναδικού υλικού, αποφάσισε, προκειμένου να το διαφυλάξει, να ψηφιοποιηθούν με δικά της έξοδα όλα τα κείμενα των δημοσιευμένων πρακτικών, ένα σύνολο 12.000 σελίδων. Τα πλήρη κείμενα είναι στη διάθεση των αναγνωστών της Βιβλιοθήκης του Ιδρύματος Παναγιώτη και Έφης Μιχελή. Προκειμένου, όμως, οι ενδιαφερόμενοι ερευνητές που δεν έχουν την ευχέρεια να προσέλθουν στη Βιβλιοθήκη να έχουν πληρέστερη εικόνα του υπάρχοντος υλικού, που σημειωτέον συμπεριλαμβάνεται στον κατάλογο της Βιβλιοθήκης, η Ελληνική Εταιρεία Αισθητικής διαθέτει μέσα από την

ιστοσελίδα της (www.hellenicaesthetics.gr) τις σελίδες των περιεχομένων των τόμων των πρακτικών.

Είναι αυτονόητο ότι η ψηφιοποίηση συνεχίζεται και ότι προστίθεται στο ψηφιοποιημένο Αρχείο των πρακτικών της ΙΑΑ κάθε νέος τόμος που εκδίδεται.